

Apotekerstræde 6

NÆM 2006:118; KUAS 2003-2123-0909

Nødudgravningsrapport

Næstved Museum 2006

Apotekerstræde 6

NÆM 2006:118; KUAS 2003-2123-0909

05.07.07; Næstved Sct. Morten Sogn, Tybjerg Herred, Præstø Amt;
Matr.nr.: 222a

Nødudgravningsrapport

Ved anlægsarbejde fremkom ved Apotekerstræde 6 2 m tykke kulturlag, fra middelalder og (især) efterreformatorisk/nyere tid. Nederst i sekvensen en ca. 3 m bred, fladbundet grøft.

Indhold

Udgravningens forhistorie	3
Målesystem og fikspunkt	3
Udgravningens forløb	4
Udgravningens resultater	4
Tidligere overflade	4
Nedgravning/grøft	4
Grube	5
Byggeaffaldslag	6
Fundament til nuværende bindingsværksbygning	6
Andre anlæg og kulturlag	6
Sammenfatning	7
Lagregistrant	8
Fundliste	11
Fotoliste	12
Bilag	
Diverse kort	
Kopi af originaltegninger (nedsat 50%)	

Udgravningens forhistorie

Torsdag d. 9. marts 2006 blev Næstved Museum opmærksom på, at der var blevet sat et gravearbejde i gang ud for Apotekerstræde 6 i Næstved i forbindelse med etablering af en kælderindgang. Ved besigtigelse samme dag kunne det konstateres, at jordarbejdet havde bortgravet anlæg og kulturlag og videre anlægsarbejde blev standset efter Museumslovens §27 stk. 2.

Den efterfølgende nødudgravning blev, efter optøningsforanstaltninger var bragt i stand, udført i dagene 16.-23. marts ved arkæolog Susanne Outzen og museumsassistent Kim Christoffersen, Næstved Museum. Bygherrer var apoteker P. Rejnhold Jørgensen, der også betalte for undersøgelsen.

Undersøelsesområdet set fra nord

Målesystem og fikspunkt

Ved etablering af målesystemet oprettedes en målelinje over feltet, vinkelret på Apotekergårdens facade mod Apotekerstræde 6. Målelinjen fik således et sydøst/nordvestligt forløb. Den vinkelrette målelinje havde udgangspunkt i et tilfældigt valgt punkt på facaden, kaldet pkt. A (jf. oversigtsplan). Punktet befandt sig 15,75 m fra Apotekergårdens (vest-længens) afslutning mod syd og 15,52 m fra bygningens knæk nordfor. Ad målelinjen udmålte og -loddedes profilernes punkter B-G, således:

Punkt B	0,27 m mod NV	0,00 m mod NØ
Punkt C	3,71 m mod NV	0,15 m mod NØ
Punkt D	4,02 m mod NV	0,47 m mod NØ
Punkt E	3,86 m mod NV	2,80 m mod NØ
Punkt F	3,78 m mod NV	2,89 m mod NØ

Punkt G 0,20 m mod NV 2,89 m mod NØ

Via kloakdæksel umiddelbart nord for udgravningen og med topkote 10.50 DNN (gl.system) udmålt horisontallinjen, der benyttedes ved alle fire profilopmålinger, til kote 9.90 DNN (gl.system).

Udgravningens forløb

Da museet kom til udgravningen var hele det ca. 3 x 4 m store areal afgravet helt til undergrund og det var således kun profilerne langs udgravningens sider, der kunne tegnes og beskrives. Muligheden for at registrere lag i fladen samt lagsammenhæng var derved beklageligvis fjernet.

Undersøgelserne besværliggjordes af vintervejret, der bl.a. betød, at udgravningsprofilerne var frosne efter at have stået eksponeret ved anlægsarbejdet og derfor måtte optøs inden det arkæologiske arbejde kunne udføres.

1 oversigtsplan (1:50), 4 profilplaner (1:20), foto samt diverse sagsakter opbevares på Næstved Museum under j.nr. NÆM 2006:118.

Udgravningens resultater

Der kunne i de ca. 2 m tykke kulturlag i det afgravede felt konstateres flere sekvenser af lagophobninger, nedgravninger, anlæg etc. På grund af gravningens omstændigheder var det dog vanskeligt at danne sig et samlet billede, da forståelsen af de interne sammenhænge stort set var umuliggjort.

Der blev i profilvæggenes lag opsamlet enkelte genstande, der dog kun i ringe grad kunne bidrage til datering. Materiale fra opfyldet i den nord-syd forløbende grøft nederst i lagsekvensen er dog blevet sendt til C-14 og rapport vil blive vedlagt originalmaterialet, når den fremkommer.

Tidligere overflade

I syd og vestprofilen sås umiddelbart over undergrunden muldlag (**e, i, ap**) iblandet trækulsnister, stumper af dyreben, få og små stumper tegl, som tidligere har udgjort den oprindelige overflade. Afgræsningen til de øvre lag var ikke helt klar alle steder. Den tidligere overflade var skåret af grøften **b** og **s**.

Nedgravning/grøft

Nederst i lagfølgen, umiddelbart over undergrunden, sås i både syd- og nordprofilen en ca. 3 m bred fladbundet, ca. 40 cm dyb nedgravning med forholdsvis stejle sider. I nedgravningens bund fandtes et vandret ca. 5 cm tykt, mørkt lag (**b** og **s**), der udgjorde anlæggets primære opfyld. Der blev ikke gjort fund af tegl og mørtel i dette lag, hvorfor man forsigtig kan antage, at det daterer sig til før anden halvdel af 1100-tallet. Materiale fra opfyldet i er blevet sendt til C-14 og rapport vil blive vedlagt originalmaterialet, når den fremkommer.

Der syntes ingen tvivl om, at nord- og syd-profilens nedgravning udgjorde del af samme anlæg, hvor den mellemliggende del blot var bortgravet ved det forudgående anlægsarbejde (anlæggets formodede udbredelse over feltet antydtes på oversigtsplanen i 1:50, se bilag). Denne ødelæggelse må i højeste grad må beklages, da den stort set havde elimineret muligheden for at gøre genstandsfund i de relaterede lag, der kunne have været med til at afklare anlæggets funktion og datering.

Sydprofilen med den markante nedgravning nederst i lagsekvensen

Det markante anlægs funktion blev således under udgravningen ihærdigt diskuteret og forsøgt afklaret. I denne anledning eftersøgte bl.a. en evt. afslutning i både nord og syd bag de eksisterende profilvægge. I begge retninger syntes lagene dog at fortsætte ubrudt i minimum 0,6 meters dybde. Anlæggets udstrækning i nordøst/sydvestlig retning kunne således som minimum angives til udgravningens bredde (3 m) plus 2 x 0,6 m bag profilvæggene, altså minimum 4,2 m.

Den første tanke vedrørende anlæggets funktion var, at der var tale om et grubehus, da nedgravningens form umiddelbart mindede om et sådan. Den efterfølgende undersøgelse og indblik i anlæggets udbredelse synes dog at afkræfte dette. Snarere må der være tale om en form for bred, nordøst/sydvestligt orienteret grøft, hvis funktion dog ikke kunne afklares. Jordprøver fra det primære opfyldslag er blevet sendt til makrofossil-undersøgelse for evt. ad denne vej at nærme sig grøftens funktion, og evt. forståelse for, om der har været tale om et åbentstående anlæg eller om et, der hurtigt er blevet opfyldt. Rapport vil blive vedlagt originalmaterialet, når den fremkommer.

Grøftens relative alder og markante fremtoning gør den til et særdeles interessant anlæg i den (tidlig-?)middelalderlige bebyggelse, og forholdene, under hvilke det måtte undersøges, må endnu engang beklages.

Grube

I sydprofilen sås i vestre del en grube (**f**) bestående af et rødbrunt, heterogent lag, iblandet små knoglestumper, trækulsnister og jernudfældninger. Der blev ikke gjort daterende fund i gruben, og dens betydning er ukendt.

Fyldet (**g**) adskilte sig i karakter ikke væsentligt fra de øvrige, omgivende lag.

Byggeaffaldslag

I nord- og sydprofilen fremkom et byggeaffaldslag (l og å), som kunne dateres til efter ca. 1600 ud fra fundmaterialet, der hovedsageligt bestod af vingetegl. Laget syntes at stå i forbindelse med fundamentet under Apotekergården.

Fundament til nuværende bindingsværksbygning (opført 16/1700-tallet)

Østprofilens kulturlag bestod hovedsageligt af kampestensfundamentet til den nuværende bindingsværksbygning Apotekergården, der formentlig stammer fra sent 1600/tidl. 1700-tal. Nedgravningen til fundamentet sås udelukkende som lag q og aj.

Andre anlæg og kulturlag

Ud over de nævnte anlæg og lag registreredes en række andre lag, der dog ikke kunne defineres nærmere. Disse lag bestod mestendels af ensartede, forholdsvis ukarakteristiske kulturlag med indhold bestående af trækulsnister, teglfragmenter, mørtelnister og dyrekogler (jf. lagregistrant).

Nordprofilen med grøftnedgravning og div. opfyldslag

Sammenfatning

I forbindelse med etablering af kældertrappe og –indgang til Apotekerstræde 6 var ca. 2 m tykke kulturlag med anlæg blevet bortgravet uden at Næstved Museum var blevet orienteret. Kultursporene kunne ved den efterfølgende nødgravning kun registreres i profilerne.

De væsentligste fund var en 3 m bred og minimum 4,2 m lang grøft (b og s), der var gravet ned i undergrunden, men som ikke kunne tolkes nærmere, samt en grube (f) der kendetegnedes ved små dyrekogler, trækulsnister og jernudfældninger. Desuden sås et byggeaffaldslag (l og å) som syntes at stå i forbindelse med fundamentet til Apotekergården. Der fremkom udover i byggeaffaldslaget med vingetegl og lidt stentøjskeramik intet daterbart materiale.

Den hårdhændende og ukontrollerede afgravning har frataget museets mulighed for en nærmere tolkning og datering af lagene.

5. maj 2006
Næstved Museum

Susanne Outzen

Lagregistrant

a. Undergrund

Rødgult undergrundssand.

b. Grøft

Mørkt gråbrunt, let sandet leret muld, homogent. Ingen spor af tegl, enkelte trækulsnister.

Del af s.

c. Opfyld i grøft (b)

Gråbrunt, let sandet muld. Ingen spor af tegl, enkelte trækulsnister.

d. Opfyld i grøft (b)

Gulbrunt, let sandet muldlag, blandet med undergrundssand. Iblandet trækulsnister og stumper af dyreben. Ingen spor af tegl.

e. Tidligere overflade

Gråbrunt, let sandet muld, forholdsvis homogent. Iblandet trækulsnister, stumper af dyreben, få og små stumper tegl. Afgræsningen til i er uklar.

f. Grube med opløst knoglemateriale og evt. andet organisk materiale

Rødbrunt, heterogent lag, iblandt små knoglestumper, trækulsnister og jernudfældninger. Laget er både fedtet og let sandet.

g. Opfyld i grube (f)

Gråbrunt, let sandet muld, forholdsvis homogent. Iblandet knoglestykker, trækulsnister og rødbrændt teglstumper. Opfyldt til gruben f, men laggrænsen uklar. Fyldet er meget lig i og e.

h. Kulturlag

Gråbrunt, homogent sandet muld. Iblandet lidt trækulsnister og små stumper tegl.

i. Kulturlag

Gråbrunt, sandet leret muld. Iblandet store og små teglstumper, ler og mørtel, samt knoglestumper og trækulsnister. Afgræsningen til e er uklar.

j. Grøft uden kendt funktion

Lys, grå, sandet muld. Iblandet mørkere jord fra omgivende lag. Få trækulsnister og benstumper og lidt teglstumper. Del af aa.

k. Aktivitetslag

Grågult lag af ler og sand iblandt mørkere jord fra omgivende lag. Iblandet teglstensfragmenter (bygningstegl) samt trækulsnister og mørtelstumper.

l. Byggeaffaldslag

Gråbrunt, sandet lerjord. Iblandet adskillige store stykker bygningstegl (vingetegl) samt mørtelnister, trækulsnister og dyreknogler. Del af å.

m. Byggeaffaldslag?

Som l, blot uden store stykker bygningstegl.

n. Stabilgrus og brosten

o. Havemuld

p. Moderne opfyldning

Moderne opfyldning med omrodet kulturlag i bunden.

q. Fundamentsnedgravning til nuværende bygning

Gulbrunt, sandet muld, af karakter som undergrundssand. Iblandet gråbrunt sandet lerjord fra omgivende lag. Del af aj.

r. Undergrund

Meget heterogent lag bestående af leret undergrundssand - lysegråt, rødgult, rødbrunt. Lagets øverste østlige hjørne dog rødgult undergrundssand (som a). Iblandet små kalkklumper (ca. 6 x 6 cm).

s. Grøft, som b i sydprofil.

Mørkt, gråbrunt, let sandet leret muld - enkelte steder meget leret, midterste del er forstyrret af omgivende lag. Iblandet trækulsnister. Ingen spor af tegl. Del af b.

t. Opfyld i grøft (s)

Mørkt gråbrunt, meget leret og fedtet muldlag, homogent. Iblandet trækulsnister og uomsatte rester af små stykker træ. Ingen spor af tegl.

u. Opfyld i grøft (s)

Lyst gråbrunt og gulbrunt leret og sandet muld, heterogent. Iblandet lidt trækulsnister.

v. Opfyld i grøft (s). Del af u, men skåret af yngre lag x

Som u.

x. Nedgravning

Gråbrunt sandet lerjord - en smule mere leret, end lag i sydprofilen, heterogent. Iblandet flere dyreknogler, teglstumper, mørtelrester, store kalkklumper, mange trækulsnister (flere end i sydprofilen).

y. Kulturlag

Lyst gråbrunt sandet leret, muld, homogent. Iblandet små stykker tegl, trækulsnister, mørtelnister og - klumper.

z. Kulturlag

Som y - blot en anelse mørkere.

æ. Kulturlag

Som x - blot mere homogent og kun få trækulstumper, mørtel og dyre knogler - tydelig forskel.

ø. Kulturlag

Gråbrunt, sandet leret muld. Iblandet teglstumper, knoglestumper og trækulsnister.

å. Byggeaffaldslag, som l i sydprofil

Gråbrunt, sandet leret muld, heterogent. Iblandet store stykker vingetegl og bygningstegl (også gul), mange mindre stykker tegl og mørtel, klumper af ler, mindre stykker trækulsnister.
Del af l.

aa. Grøft

Som j.

ab. Kulturlag

Gråbrunt, sandet leret muld. Iblandet lidt muld fra laget (ad) ovenover samt mørtel og trækulsnister.

ac. Kulturlag

Som ab, men mørkere.

ad. Kulturlag

Sortbrunt muldlag, homogent. Iblandet teglstumper og mørtelnister.

ae. Stabilgrus og brosten

af. Byggeaffaldslag

Heterogent lag af gulbrunt sandet ler og gråbrunt sandet leret muld. Iblandet teglstumper og vingetegl.

ag. Undergrund

Som a. Den nordlige del har en plet af orangerødt sand i bunden.

ah. Kulturlag

Gråbrunt, sandet leret muld. Iblandet trækulsnister, dyreknogler, teglstumper og mørtelnister.

ai. Kulturlag

Gråbrunt sandet leret muld, homogent. Iblandet trækulsnister og dyreknogler.

aj. Fundamentsnedgravning til nuværende bygning

Som a. Stor teglsten i laget. Del af q.

ak. Kampestensfundament af nuværende bygning

Kampesten og mørtel, teglsten (munke-sten) samt blandet byggeaffald.

al. Kulturlag

Gråbrunt sandet leret muld, heterogent. Iblandet teglsten, trækulsnister, mørtelnister, klump af brungult ler. Som y, men mere heterogent og flere fund.

am. Vindue

an. Undergrund

Rødbrunt/rødbrunt undergrundssand. Mod nord meget leret (som i nordprofilen). Mod syd meget sandet (som i sydprofilen).

ao. Rest af d

Som **d**.

ap. Tidligere overflade

Gråbrunt, sandet leret muld. Iblandet dyrekogler, teglsten (flere størrelser, store og små, nister) samt trækulsnister.

Del af **i** og **e**.

aq. Muldjord og stabilgrus

ar. Byggeaffaldslag

Gråbrunt, sandet leret muld med indslag af gulbrunt ler, meget heterogent. Iblandet store teglsten, dyrekogler, trækulsnister og mørtelnister. Laget virker omrodet.

as. Kulturlag

Som **ad**.

Fundliste

Lag e

- x1: 3 dyreknoglestumper
- x2: jernbeslag til stolpe eller mur, fundet nederst i laget på grænsen til lag g

Lag f

- x3: flad genstand af jern (8x1,5x0,5 cm).

Lag l

- x4: glasskår fra stor glaskar/-skål
- x5: skebor af jern
- x6: skår af stentøj
- x7: rør fra kridtpibe (ca. 4,5 cm)
- x8: skår af stentøj

Lag t

- x9: stump af dyreknoGLE

Lag y

- x10: stjert fra stjertpotte, rødbrændt, indiv. glasur

Lag x

- x11: 2 stk. små skår fra rødbrændt lertøj, indiv. glasur
- x12: stump af teglsten (ca. 5x5)
- x13: 6 stumper dyreknoGLE, 1 tand fra et dyr (gris?), 2 små rørknoGLER fra dyr (9 cm lange)

Lag ø

- x14: svagt buet glasskår, grønligt, rudeglas?
- x15: rudeglas, klart

Lag å

- x16: skår fra rødbrændt lertøj, indiv. glasur
- x17: gulbrændt mursten (ca. 14,5x11x3 cm), 4 stumper vingetegl

Lag ab

- x18: fiskeskæl

Lag ad

- x19: skår af stentøj

Lag al

- x20: skår af gulbrændt lertøj

Lag ar

- x21: skår fra stjertpotte (der hvor stjerten har siddet), indiv. glasur, udv. Sortbrændt

Lag as

- x22: rudeglas, klart

Fotoliste

Foto v. Jens Olsen (Næstved Museum)

Digitalbilleder (tilsvarende optagelser findes i S/H)

1. Sydprofil, vestligste del
2. Sydprofil, midterste del
3. Sydprofil, østligste del
4. Vestprofil (kælderfundament)
5. Østprofil
6. Nordprofil, østligste del
7. Nordprofil, midterste del
8. Nordprofil, vestligste del
9. Arbejdsbillede
10. Oversigtsbillede med udgravning og Apotekergård, NV
11. Oversigtsbillede med udgravning og Apotekergård, SV
12. Oversigtsbillede fra V
13. Oversigtsbillede fra NV
14. Oversigt, sydprofilen
15. Oversigt, nordprofilen